



**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput CXXXVII. Sive quis proximum injustè diffamaverit faljum dicendo,
sive verum injustè revelanda, tenetur ad restitutionem fama injustè
ablatae, quo meliori modo fieri potest; sicut & ad ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

Primo casu, aut mulier scit, vel potest
 „ verisimiliter opinari, quos hæredes maritus
 „ ab intestato, vel ex testamento habuisset,
 „ aut quibus bona sua reliquisset? Et tunc
 „ debet tantundem eis dare de propriis bonis,
 „ quantum illi hæc occasione amississent, arg.
 „ cap. si res 14. q. 6. Et quod restituendum
 „ est, poterit tradere Episcopo in pœnitentia,
 „ qui exinde satisfaciat quibus oportuerit,
 „ adeo ut ignoretur unde provenit.
 „ Aut mulier ignorat qui sint illi, nec potest
 „ hoc probabiliter opinari? Et tunc debet
 „ tantundem pauperibus erogare, secundum
 „ id quod legitur, & notatur in cap. cum tu
 „ §. 1. sup. de usur.

Secundo casu, id est cum mulier non habet
 „ unde satisfaciat, tunc aut habet probationes
 „ paratas partus ex adulterio suscepti, per quas
 „ posset succedentes ab intestato relevare à damno,
 „ quod ex sua occasione, & fraude illi recipere
 „ aut non habet?
 „ In primo casu, aut potest sine periculo
 „ hanc fraudem revelare? Et debet eam detegere,
 „ & de illa fidem facere. Aut non potest
 „ revelare sine gravi periculo, forte quia
 „ verisimiliter hinc orirentur scandala maxima,
 „ & homicidia? Et tunc conteratur, & taceat,
 „ arg. cap. nequis 22. q. 2. Nam in hoc casu,
 „ cum ex una parte imminet jactura rerum
 „ dumtaxat; ex altera verò periculum animarum
 „ & corporum, si revelet: cum utrumque
 „ evitare non possit, inter hæc duo mala
 „ tenetur eligere quod minus est, arg. cap. duo,
 „ & cap. nervi 13. dist. Taceat ergo cum
 „ damno rerum: quia illud minus malum est,
 „ ut legitur in cap. 1. de pignor. & in cap. suscipimus
 „ de homicid.

Adit quidem Fagnanus, idem se arbitrari
 „ dicendum, „ si ex revelatione imminet sibi,
 „ aut alteri periculum infamiae. quia non
 „ tenetur mulier crimen suum prodere cum gravi
 „ honoris & famæ detrimento: eò quod viris
 „ bonis metus ignominiae major, quam mortis
 „ esse debet. L. isti. ff. quod met. causâ. Et non
 „ tenetur quis restituere bonum inferioris ordinis
 „ cum jactura boni ordinis superioris; fama
 „ autem superioris ordinis est quam res familiaris.
 „ Quia melius est nomen bonum, quam divitiæ multa,
 „ Prov. 22. Verùm id Salomon non intelligit de
 „ falso nomine bono, sed de vero, sive quod à
 „ virtute & veritate ortum suum habet, prout
 „ intelligunt sacri Interpretes. Unde Rabbi
 „ Levi proverbium istud explicans: *Constat inter
 „ omnes (inquit) famam viro parari morum
 „ probitate, ac recte factis; quod lectius est,
 „ quam si opulentissimis facultatibus instructus
 „ sit. Fama itaque falsa non videtur bonum
 „ superioris ordinis, quam res temporales, sicut
 „ nec falsus honor, & gloria falsa, seu purè
 „ mundana, quæ v. g. gloriosi habentur divites,
 „ & pro qua tam multi duello certantes,
 „ animas suas perdunt. Mulieris verò adulteræ
 „ fama bona non est vera; & ideo a-*

missio illius apud unam vel alteram personam
 „ prudentem, facta ad avertendum grave
 „ damnum ipsius, non potest verè censeri
 „ majus malum, quam sit grave damnum
 „ temporale, prout ostensum est n. 1296. per
 „ consequens metus illius viris bonis major
 „ quam mortis rationabiliter esse non potest.
 „ Nec proinde sine grano falsi verum esse
 „ videtur istud Fagnani, pluriumque aliorum
 „ additamentum. Sed legantur sequentia apud
 „ Fagnanum.

In secundo, inquit, casu, id est cum non
 „ habet probationes paratas, debet potius
 „ scire, quam fraudem patefacere. cap. plerumque
 „ que 2. q. 7. „ Intellige, nisi tales sint
 „ circumstantiae, quibus filius spurius credere
 „ tenetur matri (ut sup. n. 1299.) quo casu
 „ videtur spurio debere patefacere, dum id
 „ potest absque periculo graviorum malorum,
 „ ut ibi dixi.
 „ Sacerdos itaque super hoc consultus,
 „ considerare debet qualitates personarum
 „ (prosequitur Fagnanus) tam mariti, quam
 „ mulieris, & filii putativi. Nam si mulier
 „ dominetur viro, & periculum ex revelatione
 „ non imminet, poterit ei consulere, ut
 „ fraudem patefaciat marito (non obstante
 „ sui apud ipsum diffamiatione) quo consentiente,
 „ erit mulier à restitutione absoluta: quia
 „ concessum est marito de rebus suis ad
 „ libitum disponere. L. nemo exterius Cod. de
 „ Judæis. L. in re mandata C. mandati.
 „ nisi habeat descendentes, quibus tenetur
 „ dimittere legitimam.

Si verò ex revelatione marito facienda
 „ ti- meat periculum (gravius utriusque mali, quam
 „ sit suspensus apud ipsum diffamatio) tunc
 „ si filius putativus sit homo simplex, spiritalis,
 „ & timens Deum; recepto juramento à
 „ muliere, quòd malitiosè hoc non proponat,
 „ & à filio putativo, quòd secretum tenebit,
 „ revelabitur hoc filio (ecce confirmat
 „ Fagnanus totum quod supra dixi) eique
 „ suadebitur, ut intret Religionem, vel ad
 „ partes remotas, seu ultramarinas se
 „ conferat, & de hæreditate nihil attingat:
 „ quibus peractis, mulier erit in tuto. Quòd
 „ si filius non sit talis, nec velit matri
 „ fidem adhibere, vel mulieri periculum sit
 „ revelare; tunc nullum superest remedium,
 „ nisi ut, si proprium habeat, hæredibus
 „ . . . satisfaciat competenter, &c. „ ut
 „ supra dictum est ex S. Raymundo.

CAPUT CXXXVII.

Sive quis proximum injustè diffamaverit
 „ falsum dicendo, sive verum injustè
 „ revelando, tenetur ad restitutionem
 „ fama injustè ablata, quo meliori modo
 „ fieri potest; sicut & ad restitutionem
 „ omnium damnorum realium inde
 „ causatorum.

Ita S. Thomas q. 62. a. 2. ad 2. & 1302
 „ probatur generali regulâ, quam tradit S.
 „ Augustinus epist. 153. aliàs 54. ad Macedonium,

nium, si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur paenitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed ut dixi, cum restitui potest. Etenim verò quod vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis; famam verò injuste ablatam nobis restitui volumus. Et si fortunæ bona, injuste ablata, necessarii restituenda sunt; restituenda quoque sunt famæ bona injuste ablata: utpote tam nostra, quam fortunæ bona, imò pretiosiora quam illa, saltem si fama sit vera, fundata utique in vera coram Deo probitate; quo sensu dicitur Prov. 22. *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multa*: nomen quippe bonum ibi sumitur fundamentaliter, pro fundamento utique veri & christiani honoris & famæ; quo sensu fama bona melior quoque est quam vitæ. Sed sive fama bona melior sit quam divitiæ & vitæ, sive non sit, quisquis eam injuste alicui auferit, injuste ipsum damnificat. Igitur ad restitutionem tenetur ratione injustæ damnificationis.

308 Confirmat hoc S. Thomas a. 2.º citato: quia restitutio est actus iustitiæ commutativa, quæ in quadam æqualitate consistit. Et ideo restituere importat redditionem illius rei, quæ injuste ablata est. Cum ergo conservare iustitiam sit de necessitate salutis; consequens est quod restituere id quod injuste ablatum est alicui, sit de necessitate salutis. Hinc ad 2. dicit: *Aliquis potest alicui famam irplicitè auferre: uno modo verum dicendo, & iuste, puta cum aliquis crimen alterius prodit, & oratione debito servato; & tunc non tenetur ad restitutionem famæ. Alio modo falsum dicendo, & injuste; & tunc tenetur restituere famam, confitendo se falsum dixisse. Tertio modo, verum dicendo, sed in iuste, puta cum aliquis prodit crimen alterius contra orationem debitam; & tunc tenetur ad restitutionem famæ, quantum potest, sine mendacio tamen: utpote quod dicat se male dixisse, vel quod injuste eum diffamaverit. Vel, si non possit famam restituere, debet ei aliter recompensare.*

309 Homo itaque qui proximum suum diffamavit, falsum ipsi crimen imponendo, debet ipsi restituere famam (retractando se) & hoc ita in publico, sicut publice diffamavit (ait sanctus Bernardinus Senensis serm. 56. cap. 3.) alias non servat iustitiam, reddendo proximo suo quod suum est. Debet (inquam) ipsi restituere famam apud omnes, ad quos diffamatio pervenit, confitendo se falsum dixisse, ut ait sanctus Thomas; imò, si opus sit, ut mentium esse, idque juramento firmare, si ad excutiendam malam de ipso opinionem simplex non sufficiat retractatio; vel etiam adhibitis, si necesse fuerit, sui mendacii & falsitatis testibus, adhibitis etiam tantis expressionibus, ut natus ipsi (si alioqui suspicerentur id totum dici in sensu minus vulgari, solum ad finem restituendi famam)

Tom. II.

ut ipsi sufficienter appareat ita esse. Non obstante, quod calumniator vel detractor ista præstare nequeat absque æquali, vel paulo majori famæ propriæ detrimento. Quia ex una parte parum pro nihilo reputandum est in favorem innocentis; ex alia vero parte in pari causa potior est conditio innocentis, quam nocentis.

Et hinc manifestè sequitur, quod si proximum quis in proximum vitæ periculum coniecisset, falsum ipsi crimen imponendo, teneretur ex iustitia se retractare, etiam cum proximo periculo propriæ vitæ. Cum enim potior sit innocentis, quam nocentis conditio, ubi necesse est alterutrum pati dispendium vitæ, iustum est ut illud potius patitur nocens, qui istius dispendii injustam posuit causam, quam innocens, qui causam non posuit. Se enim dignum reddidit morte, proximum injuste exponendo proximo periculo mortis.

Væ ergo testibus falsis, qui si falso suo testimonio proximi vitam in discrimen adduxerint, tenentur se retractare, etiam cum æquali, vel paulo majori vitæ suæ discrimine, quando alter non possunt innocentem ab eo liberare discrimine. Alias forent casta injusta mortis innocenti inferenda: Alias tamen vitæ (si tempus permittat) tentandæ sunt, ad innocentem (si fieri potest) absque vitæ suæ periculo liberandum, adeundo Judicem per Confessarium, vel (si Confessarius tantæ non sit autoritatis apud Judicem) per Episcopum, qui Judici contestetur certo se icire hominem istum talis criminis falso esse accusatum, & à falsis testibus oppressum, quamvis innocentiam ipsius iudicis mediis probare non possit: quia id fieri non potest, salvâ religione arcana, quod lex naturalis & divina revelare vetat; ideoque suâ autoritate Judicem interpellat, ut modis omnibus innocentem liberare conetur, ne de manu ipsius sanguinem innocentis Deus requirat.

Quoad detractorem, qui proximum injuste diffamavit, non falsum ipsi crimen imponendo; sed verum, occultum tamen, injuste propalando, tenetur quidem etiam ipse ad restitutionem famæ, quantum potest, sine mendacio tamen, inquit S. Thomas. Et propterea dicere non debet se falsum dixisse, vel mentitum se esse: tamen enim vero aliquo sensu hoc dicere posset, sive quia dixit falsum falsitate publicâ, sive quia ipsa peccata quacumque falsitates & mendacia dicuntur in Scripturis, ait sanctus Doctor 1.º p. q. 17. art. uno; non sic tamen accipi solet in communi colloquio, sed sic, quod falsum innocenti per calumniam imposuerit: aliis proinde modis famam ipsius refarcire debet, vel utique dicendo 1.º. *Ne credite his quæ de Titio dixi, nec talem habeatis: quia temere, & leviter, vel ex passione dixi, ipsique injurias feci.* Vel 2.º. suavius: *Quando tale quid dixi,*

V v v

verum existimabam, sed postea comperi errasse
id dicendo. Quod totum verum est: dum
enim dixit, verum se dicere existimavit; er-
ravit tamen dicendo: quia errant qui operan-
tur iniquitatem. Prov. 11. Vel 3^o. tacendo
de priori dicto, eique quem diffamavit, ex-
hibitione honoris, commendatione virtu-
tum, familiari cum ipso conversatione, &
laudabili testimonio, quod ipsum habeat ut
virum bonum, dando etiam operam, ut alii
ipsum pro tali habeant.

333 Hic modus certis in circumstantiis haud
dubie bonus est; sed non semper sufficiens,
nec semper aliis præferendus (quidquid Dia-
na cum aliis dixerit) si enim ex duobus mo-
dis prioribus homines natuti facile suspica-
turi sint, ista solum dici ad finem restituendi
famam; idem de tertio isto modo pari fa-
cilitate suspicabuntur, atque insuper colli-
gent, te vel inconstantem esse, vel alias de-
tractorem. Unde hac in re cautè est procedendum,
ne vel audientes magis confirmen-
tur, vel certè ad rem curiosius investigan-
dam provocentur. Et quia hominum ver-
suta eò jam devenit, ut frequenter suspicen-
tur, dictas restituendi formulas solum adhi-
beri ad finem restituendi, videndum quis ex
prædictis modis hic & nunc aptior sit ad e-
vellendam malam de proximo opinionem.
Quod si nullus ex illis exitimetur hic &
nunc effectum habiturus, aliò confugiend-
um, & (si alia via non occurrat) petenda
est à diffamato venia, & restitutionis con-
donatio; à quo tamen per accidens regulari-
ter excusatur superior respectu inferioris, pa-
ter respectu filii, magister respectu discipu-
li, vir illustis respectu plebei: quia, ut Au-
gustinus dicit epist. 109. non a vobis exigitur,
ut ab eis veniam postuletis, ne apud eos, quos
oportet esse subiectos, dum nimia servatur hu-
militas, regendi frangatur auctoritas. Nec ta-
men à restitutione excusatur superior, &c.
qui injustè diffamavit inferiorem, maximè
falsum imponendo: quamvis enim non teneat-
ur veniam petere, nec dicere se mentitum;
debet tamen dicere se deceptum, v. g. hoc
modo: deceptus hoc dixi de tali, modo mihi
falsum esse constat.

334 Nec illud est omittendum, quòd fama in-
justè ablata non solum restituenda sit apud
auditores immediatos, ut aliqui putant; sed
etiam quantum fieri potest apud mediatos,
quibus immediati auditores crimen auditum
narraverunt, nisi immediati auditores (in
quorum prudentia, & taciturnitate detractor
non leviter confidebat) id ab ipso audivif-
sent medià stipulatione secreti. Aliàs enim
scire poterat, vel debebat, attentà commu-
nissimà ad id proclivitate hominum, labili-
tateque linguæ ipsorum, esse natum sequi,
ut res ulterius propalaretur; seque proinde,
moraliter loquendo, fore causam per se ul-
terioris istius propalationis: utpote qui qua-
si posuerit ignem detractionis in manu co-

rum, quos vel sciebat, vel scire debebat ob-
noxios periculo ulterius incendiendi bonam
segetem famæ alterius; qui quidem ignis li-
cet per omnia similis non sit igni naturali
(ultra enim non serpit, nisi liberè ab audito-
ribus diffundatur) est tamen ad id causa mo-
raliter efficax, attentà (ut dixi) communi
conditione hominum, secretum in ejusmodi
raro servantium.

Atque ex his omnibus apparet, quam
grande, quam periculosum peccatum sit
detractio, quamque difficilis restitutio, ad
quam detractores, calumniatores, libello-
rum famosorum autores tenentur, & non
solum illi qui innocenti falso imponunt cri-
men in materia morum; sed etiam errorem
vel hæresim in materia doctrinæ, falso ni-
mirum imponendo, sive verbis, sive scriptis,
vel libellis sparsis, quòd hæc vel illa dog-
mata ab Ecclesiâ damnata tradant, quæ non
tradunt. Quod vitium hodie frequentissi-
mum est: quotidie namque videmus, per
ejusmodi falsitates diffamari homines proba-
tissimæ vitæ, saniorisque doctrinæ, etiam a-
pud Reges & Principes, vel etiam apud E-
piscopos, & apud ipsummet Episcopum E-
piscoporum, cum maximo Ecclesiæ ac Rei-
publicæ damno. O quam difficile salvantur
qui ista & similia faciunt! O quam ipsis ar-
duum est idoneam, damnoque illato propor-
tionatam de istis facere restitutionem! Quam
tamen nisi fecerint, actum est de salute ip-
sorum. Cum enim peccatum, quod inferen-
do falsa crimina, aut proximi famæ, aut exi-
stimationi obtrahendo commissum sit, non re-
mutatur, nisi calumniator ei, quem crimina-
tus fuerit, satisfaciat (inquit Concilii Tri-
dentini Catechismus p. 3. c. 9. §. 13.)
id autem difficile fiat ab hominibus, pudore,
& man: quædam dignitatis opinione deterri-
tis, qui in eo peccato sit, hunc additum esse
atervis inferorum penis, dubitare non possu-
mus. Neque enim quisquam speret, se calum-
niam, vel obreclationis veniam consequi pos-
se, nisi prius ei satisfaciat, de cuius dignitate,
& fama, aut publicè in iudicio, aut etiam in
privatis & familiaribus congressibus aliquid
detraxerit. Audiri hîc etiam meretur Ve-
nerabilis Gersonius in responsione ad quæ-
quatour q. 1. dicens: Nonnunquam facilis
satisfit pro homicidio corporali & furto, quam
pro hujusmodi homicidio & furto spiritali,
scilicet detractio. Quia in illi quantitas
damni estimari potest, & sic correspondens e-
menda subsequi. In istis autem nequit: cum
non satis constare possit, in quot hominum cor-
dibus, mediâ vel immediatè detrahens, bo-
nam opinionem & famam ejus cui detraxit,
occiderit, atque furtive bonum fama (quod
inter omnia alia corporalia, & hujus vitæ bo-
na multum est pretiosum) subtraxerit. Unde
& difficulter satisfacere ipsi laeso potest. Cum
tamen, juxta B. Augustinum, peccatum non
dimittatur, nisi ablatum restituatur. Quomo-

do autem restituat, cum ignoret quantum debet?

Difficultatem istius restitutionis auget obligatio, non solum restituendi famam injuste ablatam (sive imponendo falsum, sive verum injuste revelando) sed & insuper reparandi ex integro damna omnia realia inde subsecuta. Quamvis enim hoc neget Bonaventura Baro (in Scoto defenso Apolog. ult. act. 4. n. 7.) in totum absolvens veri criminis occulti revelatorem, nisi ex officio, vel contractu consulere teneatur famæ alterius; alias, inquit, non peccat contra justitiam, sed contra charitatem dumtaxat: in contrarium est communis doctrina Sanctorum, sicut & Theologorum, Canonitarumque, uti ostendimus ad octavum Decalogi præceptum. Quamvis etiam Sotus l. 4. de justit. q. 6. a. 3. ad 4. existimet, injustum revelatorem veri criminis non teneri ad damna reparanda in totum, sed in partem, arbitrio viri prudentis: eò quòd causa proxima illorum non sit revelatio (ut ipse putat) sed crimen revelatum, seu perpetratio illius; quæ non est à revelante, à quo sola est revelatio, quæ respectivè ad damna illa solum est conditio sine qua non, prout applicatio ignis in physicis. Unde (inquit) damnum quod taliter diffamatus incurrit, non tam incurrit, quia crimen ipsum est ab alio revelatum, quàm quia est à se perpetratum: quemadmodum, dum diffamatus à Judice punitur, punitur ob perpetrationem, non ob revelationem. Contra est, quòd damna illa directè & formaliter non sequantur ex crimine, sed ex sinistra opinione quam injustus diffamator ingerit animis audientium, crimen illud revelando. Atqui istius opinionis causa principalis & proxima est revelatio, sive ipse revelans quæ talis. Tum quia opinio ista non causatur ex crimine, quamdiu ignoratur; bene ex revelatione, etiam ubi nullum est crimen (ex quo habemus revelationem in moralibus non habere se, ut se habet applicatio ignis in physicis: hæc enim fieri nequit, ubi nullus est ignis; bene revelatio criminis, ubi nullum est crimen.) Tum quia revelatio criminis, ubi verè nullum est crimen, sed nullitas ista ignoratur; in hoc verò casu nullus negat revelationem esse veram, directam, & principalem causam sinistra opinionis. Tum quia sicut depositio testium, in judicio non est mera conditio, sed vera causa sententiæ contra illum, seu vera, seu falsa deponant; ita similiter, &c. Tum denique quia quidquid sit, an revelatio, physicè loquendo, causa sit dictorum damnorum, an conditio sine qua non; moraliter loquendo, negari non potest, quòd sit causa, quòdque revelans perinde de illis teneatur, ac si causa esset, & non solum conditio sine qua non. Quia licet ista

Tom. II.

duo distinguantur in physicis, vix aut ne vix quidem distinguantur in moralibus. Quandoquidem applicans ignem ad domum, vel segetem alienam, verè est causa moralis, verè proinde reus incendii illius, licet applicatio ista physicè loquendo, non sit causa, sed conditio dumtaxat.

Nec dicas cum Bonaventura Barone, quòd homo aliter esse nequeat causa incendii, quàm ignem applicando. Quia similiter esse nequit causa sinistra opinionis in animis audientium detractionem, quam crimen, verum, vel falsum, ipsis applicando, seu revelando.

Nec dubium quin assera obligatio reparandi damna realia etiam transeat ad hæredes detractoris (sicuti transeunt cætera debita realia ipsius) & facienda sit hæredibus illius, cui detraxit, si facta non fuerit ipsi, dum viveret, etiam si famæ restitutio facienda non sit hæredibus diffamati, nisi in ipsos infamia redundaverit. Quia famæ restitutio personalis est, damnorum verò realis.

Siquis ergo per injustam diffamationem causa fuerit quòd proximus privatus fuerit officio, vel beneficio obtento, vel obtinendo, vel pulsus servitio, tenetur illi, vel (ipso defuncto) hæredibus restituere, quanti officium, beneficium, vel servitium obtentum valebat, vel quanti valebat spes illud obtinendi. Siqua tamen damna secuta sint, non vi diffamationis injustæ, sed omninò per accidens ad illam, ex errore malitiavè aliorum, de iis non tenetur diffamator; uti nec de secutis ex sua diffamatione solum materialiter injusta: utpote de quibus nec tenetur ex re accepta, nec ex injusta damnificatione, nisi fuerit formaliter injusta, uti probavimus cap. 115.

Verùm-tamen ex quo detractor materialiter injustus incipit habere notitiam se posuisse causam, ex qua læsio famæ proximi secuta est, atque ex ista læsione securum ipsi damnum, si non amoveatur, tenetur ex justitia (& non solum ex charitate, prout aliqui putant) causam illam amovere, famam restituendo, si possit. Alias injustitia, quæ ab initio fuit materialis, transibit in formalem, in sui continuatione. Quisquis enim ab initio, sive per inculpatum errorem, sive per ignorantiam, vel inadvertentiam facti, vel personæ, narravit aliquid de aliquo, per quod fama ipsius graviter læsa fuit, cognito errore, si non tollat causam illam, ut cesset damnum ex ea alias securum, damnum istud ipsi verè imputabitur, tamquam voluntariè, adeoque injustè formaliter continuanti causam illius, licet ab initio ignoranter, vel inadvertenter, vel ex errore inculcato positam. Adeoque tenebitur ad restitutionem, ut patet à simili in eo qui non amovet ignem, prius à se inadvertenter injectum stramini, dum animadvertit inde comburendam domum proximi, si

V v v 2

non amoveat, dum potest; necnon in eo qui per inadvertentiam, vel errorem inculpatus, dedit alteri venenum, qui si non faciat quod potest, ne sequatur nocumentum, dum errorem agnoscit, ipsi imputabitur, tamquam causæ formaliter injustæ.

1321 Si tamen causam illam tollere jam non possit, quia auditores, apud quos famam proximi læsit, ipsi se retractanti credere nolunt, habere debet firmum propositum impofterum faciendi quidquid poterit ad famam ipsi restituendam, vel certe ad impetrandam à persona læsæ injuriæ & damni compensationem, ipsi offerendo, & præstando (si requirat) compensationem in pecunia, vel aliis rebus, juxta regulam S. Thomæ q. 62. a. 2. ad 2. *Cum aliquis prodat crimen alterius contra ordinem debitum, tenetur ad compensationem famæ, quantum potest.. vel si non possit famam restituere, debet ei aliter compensare, sicut & in aliis dictum est, utriusque ad r. ubi sic: Quando id quod ablatum est, non est restituibile per aliquid æquale, debet fieri recompensatio, qualis possibilis est, puta cum aliquis alicui abstulit memoriam, debet ei recompensare vel in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione utriusque personæ, secundum arbitrium boni viri.* Si contingat ergo filiam aliquam pauperem, aliàs cattam, casu aliquo infortunato & extraordinario lapsam esse in impudicitiam, de eaque per detractionem manere enormiter diffamatam; detractor, si dives sit, videtur obligandus ad hoc ut (mediante compositione) pecuniis, juxta prudentum arbitrium, modo sibi possibili compenset damnum, quod isti filiæ intulit, licet ad æqualitatem fortè non possit. Enimverò Deo pro injuria per peccatum mortale irrogata, satisfacere non possumus per aliquid æquale; ab omni tamen satisfactione non ideo exempti sumus.

CAPUT CXXXVIII.

Causa excusantis à restitutione famæ.

1322 **P**Lurimas refert Diana p. 11. tr. 6. resol. 57. Legitimæ causæ colligi debent ex conditionibus requisitis ad hoc ut lex restitutionis obliget. Quarum

Prima est, quòd sit possibilis, nec nimium difficilis; qualis est dum restitutio fieri non potest absque dispendio longè majori.

Secunda, quòd sit utilis, id est cum spe profectus; quæ proinde cessante, cessat restitutionis obligatio. Quia cessante fine, cessat lex. Quo ex capite detractor excusatur, dum alià viâ crimen justè, v. g. per sententiam Judicis, publicum evasit.

Tertia, quòd infamia reipsa subsequuta sit. Unde si crimen præviè notum erat, vel auditores detractori non adhibuerunt fidem, sed ipsum repulerunt, non est obligatio restituendi.

Quarta, quòd infamia per detractionem causata, adhuc perseveret: si enim oblivione deleta sit, vel infamatus aliunde famam suam recuperaverit, obligatio cessat, nisi infamatus intermedio tempore, ratione diffamationis passus fuerit aliud damnum: tunc enim pro illo detractor satisfacere debet.

Quinta, quòd infamatus velit sibi famam restituere. Quòd velè tamdiu præsumitur, quamdiu de restitutionis condonatione non constat. Unius tamen particularis condonatio non sufficit, dum infamia in alios etiam redundat: quo casu unus particularis condonare non potest restitutionis obligationem, absque aliorum consensu: quia de aliorum fama disponere non potest.

Sextam causam nonnulli adferunt, justam scilicet compensationem, ut si prior detraxeris famæ alterius, & ille postea tantumdem tua. Ita Lessius, Bonacina, Malderus, Sylvius, &c. aientes, tunc te non teneri famam alteri restituere, nisi alter vicissim tibi paratus sit restituere. Verum eam causam non admittit noster Urbanus ab Ascensione, nec certè facile est admittenda. 1º. quia non licet detractionem detractione ulcisci. 2º. videndum, an ex parte læsæ famæ, vel damni ex læsione illa secuti, utrumque sit æqualitas: non enim licet minorem detractionem graviore repellere, multò minus falsum crimen ei imponere, qui verum crimen occultum alterius revelavit. 3º. dum alter alteri falsi criminis impositione detraxit, quisque tenetur ad retractationem: utpote sine qua non tollitur damnum. Unde hic eadem non est ratio, sicut in compensationibus pecuniariis: quia ex hoc quòd tu me dixers fornicatum, non recuperas famam amissam per hoc quòd te prius dixerim esse furem. 4º. injuriam injuriâ repellere non est Christianum, imò Christianismi regulis contrarium: utpote exigentibus non malum pro malo reddere, sed pro malo illato satisfacere, de eoque displicere, se cum injuriante reconciliare, ipsumque benevolò affectu serè excipere. Propterea Confessarius facilis esse non debet in excusandis à restitutione detractoribus, eo mutux detractionis pretextu; sed ipsos efficaciter inducere ad retractandum quòd malè de proximo dixerunt, serioque dolendum de offenso per detractionem proximo, deque dato aliis scandalo.

CAPUT CXXXIX.

Quicumque est causa efficax injustæ damnificationis, ad eam passivè cooperando, tenetur ad restitutionem.

ITa S. Thomas q. 62. a. 7. ubi sic: *Discendum quòd ad restitutionem tenetur aliquis, non solum ratione rei alienæ, quam accipit, sed etiam ratione injuriosæ acceptionis. Et ideo quicumque est causa (efficax, ut postea patebit) injustæ acceptionis, tenetur ad restitu-*